

Fjøsmaalingen på Golnes - et eksperiment

Helgen 13-14. juni 2009 ble det holdt dugnad på Kostamogården på Golnes. Da ble fjøset malt med tradisjonell komposittmaling som ble laget fra bunnen av. Dugnaden ble arrangert av Fortidsminneforeningen avdeling Finnmark i samarbeid med eier Sonja Siltala. I tillegg deltok også gode naboer fra Golnes.

Kostamogården på Golnes er rundt 100 år gammel, bygget som et varangerhus, type 2. Et nytt fjøs ble bygget på 1950-tallet og er plassert på andre siden av veien, på sjøsiden. Fjøset ble i tillegg brukt som løe, men står foreløpig tomt idag. Bygningen trengte å males og siden det har vært tradisjon på Golnes å bruke komposittmaling, valgte eieren å prøve ut dette. Komposittmaling har lange tradisjoner i Varanger men også i Finland. Første finske beskrivelse av komposittmaling er fra 1591 da Yläneen kartano, eller Ylänesgården i Sør-Finland, ble malt okerrød i en malingsblanding med tran. Tran ble også ofte brukt i Varangerområdet. Komposittmalingen som ble brukt denne gangen var derimot vannbasert. En utfordring med dette var om det var brukt tran på fjøset tidligere, noe ingen kunne bekrefte. Har det først vært brukt tran i malingen, kan det kun overmales med det samme. Vannbasert maling vil da ikke kunne få ordentlig feste på veggen. Derfor er det veldig spennende om denne vannbaserte malingen vil holde seg på veggene på fjøset. Foreløpig sitter malingen greit, tross flere dagers regn, men vi venter fortsatt i spenning.

Prosessen med å lage komposittmaling fra bunnen av var spennende, tok en del tid, men var egentlig ingen heksekunst. Det er viktig at flere deltar og at det beregnes en hel dag til å lage selve malingen. Vi hadde en fin dag sol og bål i fjæra. Sonja hadde i forkant kjøpt ingrediensene fra Finland. I tillegg hadde hun fått tak i et brukt oljefat som rommer 200 liter. Dette ble først skylt godt med vann. Det ble laget til bål plass der det ble laget en mursteinsforhøyning på ca 20 cm, som fatet ble plassert på. I tillegg ble det lagt glava rundt fatet for å holde bedre på varmen. Glavaen ble festet med ståltråd som tåler sterk varme. Et lokk ble også brukt for å beholde varmen i karet.

Først ble 130 liter vann varmet opp til nesten kokepunkt, ca 80 grader. Dette tok ca 3 timer. Deretter ble vannet tilsatt 6 kg jernsulfat som ble rørt med vannet og igjen varmet opp til nesten kokepunkt. Deretter ble 12 kg rugmel først blandet ut med 20 liter kaldt vann, vispet og rørt fritt for klumper, for så å bli helt over i karet. Dette ble rørt kontinuerlig i ca 3 timer, til det nådde nesten kokepunkt. Her var det veldig viktig å få rørt hele tiden så ikke melet sank på bunnen av karet eller klumpet seg. Vesken var fortsatt nokså tyntflytende, men vi holdt oss til oppskriften som sa at det ikke skulle koke. Så ble 25 kg pigment helt uti karet og til slutt saltet. Dette ble rørt om ca en halvtime. Nå først fikk malingen en tykkere konsistens. Saltet var også viktig for at malingen skal holde mer enn en uke. For å teste om malingen var ferdig, tok vi en plankebit som ble dyppet nedi malingen, og deretter tørket over bålet. Når malingen på plankebiten ikke smittet over ved berøring, var den ferdig. Dermed var det bare å begynne å male, selv om malingen fortsatt var varm.

Oppskriften:

150 l vann

6 kg jernsulfat (apotekvare)

12 kg rugmel (anbefales finsk variant)

25 kg okerrød pigment

200 gram salt

Et strøk maling skal være nok. Er det tørt underlag må det kanskje vurderes 2 strøk. Om det skal males på nytt ubehandlet tre, kan også komposittmalingen tilføres 5% ferniss. Komposittmalingen skal være en holdbar maling. Det sies at den skal holde 10 til 20 år. Det er også en billig maling. For Sonja kostet det ca 1800,- norske kroner, altså 12 kroner literen.

Det finnes flere varianter av komposittmaling. Det viktigste å konkludere med, er at hver oppskrift må følges nøyaktig.

Erfaringen var at malingen var enkel å påføre. Malingen dekket godt selv om den var litt flytende. Det gikk raskt når vi var igang og alle var fornøyde med resultatet!

Fjøset før maling

Ingrediensene og litt av utstyret som trengtes

Dugnadsarbeidet i gang. Det ble litt skraping mens vi ventet på at malingen skulle bli ferdig

Rugmelet blandes inn

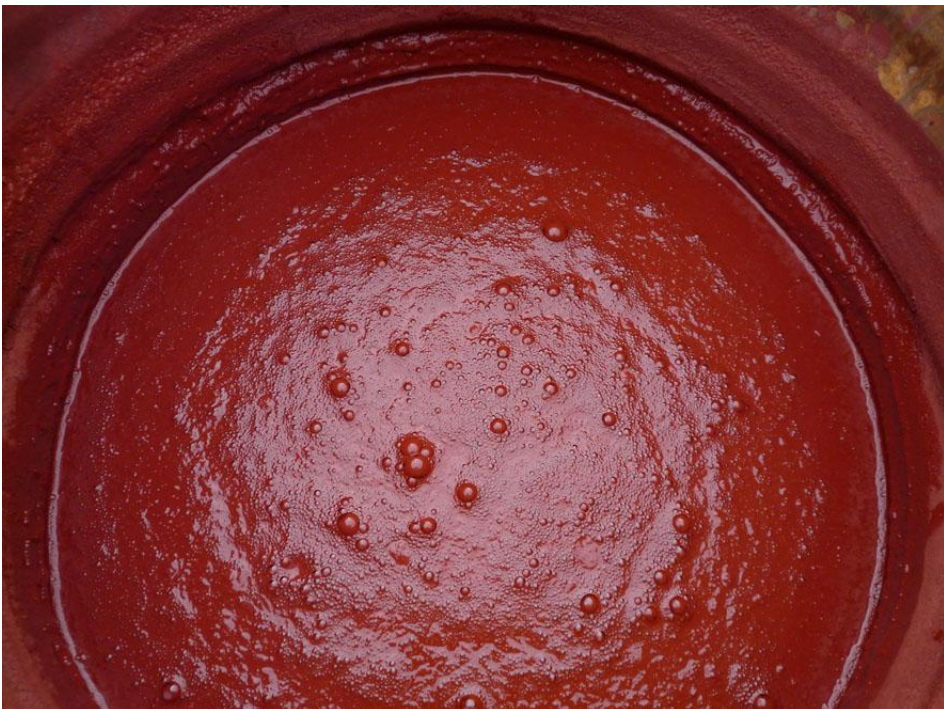
Fargepigmentet blandes inn

Malingen skal testes med en prøvepinne

Siste røring

Ferdig maling

Malingen tømmes i bøtter og skal opp på veggene

Noen tøffinger i høyden

Det ferdige resultatet!

Tekst: Tove Kristiansen sammen med Sonja Siltala
Foto: Sonja Siltala og Randi Simonsen